Terveet tilat 2028 -hanke ja arvio sen vaikuttavuudesta. Hankkeen toteuttamisen kipupisteet.

Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelmalla puututaan julkisten tilojen sisäilmaongelmiin ja niiden aiheuttamiin terveyshaittoihin. Tavoitteena on kehittää ja vakiinnuttaa kuntien kanssa yhteistyössä Terveet tilat -toimintamalli, jossa rakennusten kunto, sopivuus käyttötarkoitukseensa ja käyttäjien kokemukset arvioidaan säännöllisesti. Kokemusten ja tiedon lisääntyessä ohjelmaa tarkistetaan ja varmistetaan sen eteneminen kohti tavoitetta tervehdyttää julkiset rakennukset ja tehostaa sisäilmasta oireilevien ja sairastuneiden hoitoa ja kuntoutusta.

Terveet tilat 2028 -hankkeen tilannekatsaus 2019 - 2020

1. Vuosi 2019 aloitettiin yhteistyössä sidosryhmien kanssa

Terveet tilat 2028 -ohjelma järjesti 28.2.2019 sidosryhmille tarkoitetun kutsutilaisuuden, Terveet tilat -foorumin Helsingissä. Tilaisuudessa esiteltiin ohjelman käynnistymisvaihetta ja ohjelman seitsemää eri toimenpidealuetta ja keskusteltiin vuoden 2019 toimenpiteistä. Tilaisuuteen osallistui noin 150 eri tahojen edustajaa. Avauspuheenvuoron esittivät ministerit Tiilikainen ja Saarikko. Eduskunnan puheenvuoron esittivät kansanedustajat Heinäluoma ja Hassi.

Jatkossa foorumeita järjestetään säännöllisesti (noin kerran vuodessa) ja niiden sisältö rakennetaan siten, että ne vievät ohjelmaa konkreettisesti eteenpäin sisäilmaongelmiin todellisia ratkaisuja etsien. Seuraava Terveet tilat 2028 -foorumi on suunniteltu pidettäväksi syksyllä 2020. Teemana on sisäilma-alaan liittyvän yhteistyön ja luottamuksen rakentaminen.

2. Terveet tilat 2028 -ohjelma siirtyi uudelle vaalikaudelle

Terveet tilat 2028 -ohjelman 10-vuotisen kauden aikana pidetään kolmet eduskuntavaalit, joista ensimmäiset olivat keväällä 2019. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen Terveet tilat -toimista raportoitiin tammi-helmikuun vaihteessa 2019. Tarkoitus on, että jatkossakin hallitukset raportoivat eduskunnalle toimenpideohjelman etenemisestä vuosittain hallituksen vuosikertomuksen yhteydessä sekä hallituskauden lopussa koko kaudestaan.

Pääministeri Antti Rinteen hallitusohjelmassa Osallistava ja osaava Suomi Terveet tilat 2028 -hanke on hyvin esillä. Hallitusohjelman mukaisesti toimintaohjelmaa jatketaan ja ohjelman kunnianhimoa lisätään. Ohjelman tavoitteenasettelua ja toimialaa tarkastellaan sisäilmaongelmien tehokkaammaksi ratkaisemiseksi. Terveet tilat -momentti sisältyy uuden hallituksen talousarvioehdotukseen ja julkisen talouden suunnitelmaan. Hankkeen johtoryhmä on käsitellyt kokouksessaan 1.11.2019 hankkeen suuntausta uuden hallitusohjelman mukaisesti (ks. kohta 3). Valtioneuvoston periaatepäätöksessä 3.5.2018 linjatut toimenpiteet ovat edelleen ajankohtaisia ja niiden toteutus palvelee myös Rinteen hallitusohjelman esityksiä.

Juha Sipilän hallitus aloitti säännölliset parlamentaariset keskustelut eduskunnan kanssa (9.6.2017 ja 5.6.2018). Näitä keskusteluja on tarkoitus jatkaa. Eduskunnan tarkastusvaliokunta on kiinnostunut sisäilma-asioista ja Terveet tilat 2028 -ohjelmasta. Valiokunta on mietinnössään TrVM 8/2017 vp edellyttänyt, että hallitus raportoi Terveet tilat 2028 -hankkeen etenemisestä ja tuloksista vuosikertomuksen yhteydessä. Valiokuntakuulemisten lisäksi sihteeristö on kutsuttu eduskunnan Sisäilmaryhmän kokouksiin (mm. 27.6.2019 ja 6.11.2019) kertomaan hankkeen etenemisestä.

3. Ohjelman painopisteet ja eteneminen

Terveet tilat 2028 -ohjelman toteutusta ohjaa valtioneuvoston periaatepäätöksen pohjalta ohjelman johtoryhmän johdolla säännöllisesti päivitettävä ja kehittyvä toimintasuunnitelma. Vuoden 2019 painopisteiksi johtoryhmä valitsi kokouksessaan 27.3.2019 hallitusohjelmaan vaikuttamisen, panostuksen tutkijaverkoston, tutkijayhteistyön ja sisäilma-alan tutkimusohjelman kehittämiseen sekä sen, että ihmiset saavat ajantasaista tietoa sisäilmaongelmien terveysvaikutuksista, ohjeita sekä hoitoa. Terveet tilat 2028 -ohjelma ja sisäilma-asiat ovat vahvasti esillä hallitusohjelmassa. Tutkijaverkoston, tutkijayhteistyön ja sisäilma-alan tutkimusohjelman kehittäminen on päätetty aloittaa taustaselvityksellä, jonka toteutustapaa ja rahoitusta selvitetään syksyllä 2019. Mahdollisuutta toteuttaa taustaselvitys esimerkiksi osana valtioneuvoston tutkimus- ja selvitystoimintaa selvitetään. Ihmisten tietotarvetta sisäilmaongelmien terveysvaikutuksista edistetään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2018 käynnistämässä Kansallinen sisäilma ja terveys -ohjelmassa.

Vuonna 2020 ohjelmassa panostetaan Terveet tilat -toimintamallin kehittämiseen, yhteistyön ja luottamuksen rakentamiseen sisäilma-alalla sekä tietoisuuden lisäämiseen ohjelmasta:

a) Terveet tilat –toimintamalli:
Vuosien 2019-2020 aikana kehitetään yhteistyössä kuntien kanssa Terveet tilat -toimintamalli, jossa rakennusten kunto, sopivuus käyttötarkoitukseensa ja käyttäjien kokemukset arvioidaan säännöllisesti. Terveet tilat -toimintamallia kehitetään yhteistyössä Terveet tilat 2028 -hankkeen ja aluehallintovirastojen kanssa järjestettävissä työpajoissa, joihin kutsutaan alueittain kuntia ja muita sidosryhmiä. Toimintamallin sisältöä ideoidaan myös TT2028-sihteeristössä yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa. Toimintamallin kehitystyön aikana olemassa olevaa ohjeistusta ja tietoa kootaan yhteen ja jalostetaan toimintamallin käyttöön. Toimintamallin kehittämisen keskiössä ovat kunnista saatavat tiedot hyvistä käytänteistä sisäilmaongelmien korjaamisessa. Toimintamallin kehitystyötä varten luodaan ohjelman nettisivuille oma alasivu, jota päivitetään työn edetessä.

Terveet tilat -toimintamallin kehitystyö on lähtenyt käyntiin ensimmäisessä alueellisessa työpajatilaisuudessa 1.10.2019 Varkaudessa. Seuraava tilaisuus on Turussa 19.11.2019, kaikkiaan järjestetään yhdeksän tilaisuutta eri puolella Suomea. Viimeisin toimintamallin kehitystyöpaja on 5.5.2020 Rovaniemellä. Tämän jälkeen toimintamallia viimeistellään ja kaikki hyvät käytännöt kootaan yhteen. Toimintamallin jalkautus kuntiin alkaa loppuvuonna 2020.

b) Sisäilma-alan yhteistyö ja luottamus
Sisäilma-alalla vallitsee vastakkainasettelun ja tahallisen väärinymmärryksen trendi. Yhteisymmärrystä pyritään lisäämään luomalla Terveet tilat 2028 -ohjelman sateenvarjon alla ilmapiiriä, joka kehittää ja rakentaa keskinäistä luottamusta ja yhteistyötä alan eri toimijoiden välillä. Tavoitteena on saada kaikki toimijat kulkemaan yhteisymmärryksessä kohti yhteistä tavoitetta.

c) Tietoisuuden lisääminen Terveet tilat 2028 -ohjelmasta
Tietoisuus TT2028-ohjelmasta ei vielä ole halutulla tasolla. Tähän pyritään vaikuttamaan muun muassa ohjelman uuden ilmeen lanseerauksella ja ohjelman tunnettuuden lisäämisellä. Viestintää kohdennetaan erityisesti niihin, joiden on hyvä olla selvillä ohjelmasta ja sen tavoitteista.
Tietoisuus ohjelmasta lisääntyy myös Terveet tilat –toimintamallin kehitystyön alueellisten työpajatilaisuuksien kautta. Myös muu aktiivinen sidosryhmäyhteistyö lisää ohjelman tunnettuutta.

Ohjelman onnistumisen **mittareina ovat** kuntien ja valtion omistaman rakennuskannan kunnon paraneminen ja sisäilmaongelmista kärsivien määrän väheneminen vuoden 2028 loppuun mennessä. Välitavoitteita seurataan usein eri tavoin, esimerkiksi seuraamalla kuinka monessa kunnassa on käytössä säännönmukainen kiinteistöjen kuntotarkastus. Sisäilmaongelmien nykytilannetta vuonna 2019 selvitettiin VN

TEAS -hankkeessa ”Selvitys sisäilman laadun kehityksestä julkisella ja yksityisellä sektorilla, Suomessa ja eräissä muissa maissa, SisäNyt, selvitys nykytilasta”, joka valmistui lokakuussa 2019. SisäNyt-hankkeessa toteutettiin kyselytutkimus kuntiin ja sen perusteella kuntien oman arvion mukaan merkittäviä sisäilmaongelmia esiintyy 5–18 prosentissa rakennusten kokonaisneliömäärästä. Tutkimusten mukaan oireilu työpaikalla on kolme kertaa yleisempää kuin kotona. Valtaosalla oireet ovat vaikeusasteeltaan joko lieviä tai kohtalaisia. Kunta-alan työpaikoilla työympäristöön liittyviä oireita koettiin vuosina 2015–2017 yleisemmin kuin valtion ja yksityisen alan työpaikoilla. Eniten oireita koettiin hoito- ja opetusalalla kunnissa. Vastaava selvitys voidaan toistaa esimerkiksi ohjelman puolivälissä ja lopussa, jolloin saadaan vertailutietoa sisäilmaongelmien vähenemisestä.

Tarkempi katsaus Terveet tilat 2028 –hankkeen toimenpiteistä ja niiden tilanteesta on esitetty taulukossa tämän muistion lopussa.

4. Ohjelman johtoryhmä ja pääsihteeristö

Ohjelman jalkauttamisessa päävastuu on johtoryhmällä ja pääsihteeristöllä, joissa keskeiset ministeriöt ovat edustettuina. Johtoryhmän ja sihteeristön kokoonpanoa muutettiin ja toimikautta jatkettiin valtioneuvoston yleisistunnossa 24.10.2019. Toimikautta jatkettiin alkuperäisestä päättymisajankohdasta 31.12.2022 uuteen ajankohtaan 30.9.2023 saakka. Johtoryhmän puheenjohtajana toimii valtioneuvoston kanslian strategiaosaston osastopäällikkö.

Johtoryhmä	**Pääsihteeristö**
Jäsenet kansliapäällikkö Anita Lehikoinen, OKM osastopäällikkö Päivi Sillanaukee, STM (1.7.2018–31.10.2019) kansliapäällikkö Kirsi Varhila, STM (1.11.2019–) kansliapäällikkö Hannele Pokka, YM kansliapäällikkö Päivi Nerg, VM (1.7.2018-31.10.2019) hallitusneuvos Marika Paavilainen, VM (1.11.2019–) alivaltiosihteeri Timo Lankinen, VNK **Puheenjohtaja** asunto-, energia- ja ympäristöministeri Kimmo Tiilikainen (1.7.2018–5.6.2019) osastopäällikkö Seppo Määttä, VNK (1.11.2019–)	**Jäsenet** rakennusneuvos Ritva Kivi, OKM opetusneuvos Tarmo Mykkänen, OKM (asiantuntija) neuvotteleva virkamies Vesa Pekkola, STM yli-insinööri Katja Outinen, YM (1.7.2018–31.8.2019) YM:n edustaja nimetään myöhemmin **Puheenjohtaja** hankejohtaja, hallitusneuvos Marika Paavilainen (1.7.2018–21.8.2019) hankejohtaja, johtava asiantuntija Katja Outinen, VNK (1.9.2019–) **Sihteeri** Projektisuunnittelija Anne Leinonen, VNK (1.10.-31.12.2018) Projektisuunnittelija Noora Mahlavuori, VNK (1.3.2019–)

5. Terveet tilat 2028 –hankkeen rahoitus

Terveet tilat 2028 -ohjelma sisältyy julkisen talouden suunnitelmaan vuosille 2019–2022. Kehystaso vuosille 2020-2022 on 1,5 miljoonaa €/v. Talousarvioesitys vuodelle 2019 oli 860 000 €. Talousarvioesityksessä vuodelle 2020 esitetään ohjelman yhteiselle momentille 1 500 000 € määrärahaa.

	2018	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
Kehyskauden 2019–2022 varaus	-	500 000 €	1,5 milj. €	1,5 milj. €	1,5 milj. €
Talousarvio/lisätalousarvio	500 000 € (LTAE)	860 000 € (TAE)	*1,5 milj. € (TAE)*		

Terveet tilat 2028 –momentin (23.01.25) määrärahan lisäksi osa Terveet tilat 2028 –ohjelman toimenpiteitä rahoitetaan myös muista pääluokista. Yhteistä määrärahaa koordinoi valtioneuvoston kanslia. Muiden pääluokkien määrärahojen käyttöä Terveet tilat 2028 - ohjelman toimenpiteisiin seurataan keskitetysti. Samoin Terveet tilat 2028 –toimenpiteisiin käytetty työaika näkyy työajan kohdennuksen avulla. Tästä kokonaisuudesta raportoidaan vuosittain.

Arvio Terveet tilat 2028 –hankkeen vaikuttavuudesta

Vuosi 2019 on ollut hankkeen ensimmäinen kokonainen toteutusvuosi. Eri sidosryhmien tietoisuus ohjelmasta kasvaa koko ajan, mutta se ei ole vielä riittävää. Tarkoituksena on tehostaa viestintää.

Hankkeen vaikuttavuutta pystytään arvioimaan paremmin hieman myöhemmässä vaiheessa, kun toimenpidekokonaisuuksissa toteutettavia hankkeita valmistuu ja tuloksia jalkautetaan. Esimerkiksi Terveet tilat –toimintamallin kehitystyö on vielä alussa, eikä vielä voida arvioida sen hyötyjä kunnille.

Terveet tilat 2028 –ohjelman toimenpiteillä vastataan moniin, vielä avoinna olevien tarkastusvaliokunnan mietinnön TrVM 1/2013 vp mukaisten lausumakohtien tavoitteisiin.

Tarkastusvaliokunnan kiinnostus sisäilma-asioita ja Terveet tilat 2028 –ohjelmaa kohtaan (TrVM 8/2017 vp) lisää ohjelman merkittävyyttä ja vaikuttavuutta.

Terveet tilat 2028 -hankkeen toteuttamisen kipupisteet

Pääsihteeristön yhtenä haasteena on sisäilma-alalla vallitseva vastakkainasettelun ja tahallisen väärinymmärryksen trendi. Sihteeristöllä on keskusteluyhteys eri toimijoihin, mutta haasteena on löytää keinot eri tavalla ajattelevien tahojen yhteistyöhön. Terveet tilat 2028 -hankkeen tuloksellinen toteutuminen edellyttää kaikkien toimijoiden apua, tukea ja mukanaoloa. Tavoitteena onkin saada kaikki toimijat kulkemaan yhteisymmärryksessä kohti yhteistä tavoitetta. Tähän haasteeseen pyritään vastaamaan vahvistamalla eri tahojen luottamusta Terveet tilat 2028 –ohjelmaa kohtaan.

Hankkeen yhtenä kipupisteenä on Terveet tilat 2028 –ohjelmalle osoitettujen resurssien riittävyys suhteessa ongelman laajuuteen. Ohjelman lukuisten toimenpiteiden toteuttaminen suunnitellusti edellyttäisi enemmän resursseja erityisesti terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen osa-alueella.

Katsaus Terveet tilat 2028 –hankkeen toteutuksesta 2019-2020

TT2028-ohjelman toimenpidealue	**Toimenpiteet 2019–2020** (tarkemmat tiedot hankkeista sihteeristöstä ja ao. ministeriöistä)	**Tilanne 10/2019**	**TT2028-sihteeristö (OKM, STM, YM, VM, VNK)**
TPA 1	**Organisaation päivitys** Johtoryhmän ja sihteeristön kokoonpanon muutos	 24.10.2019	 VNK
	Terveet tilat 2028 -verkosto ja -sidosryhmät - 1. Terveet tilat -foorumi - 2. Terveet tilat -foorumi - Sisäilmastoseminaari 2019, esitys toimintamallista - Sisäilmastoseminaarin 2019 yhteydessä pidettävä Terveet tilat 2028 -työpajapäivä - esityksiä ohjelmasta ja toimintamallista eri tilaisuuksissa ympäri vuoden	 28.2.2019, Helsinki syksy 2020 14.3.2020, Helsinki 15.3.2019, Vantaa ja 11.3.2020, Helsinki	 sihteeristö sihteeristö VNK sihteeristö sihteeristö
	Selvitys sisäilman laadun kehityksestä julkisella ja yksityisellä sektorilla, Suomessa ja eräissä muissa maissa, SisäNyt, selvitys nykytilasta (VN TEAS)	Välitulokset Policy Brief -artikkelissa 25.2.2019 Loppuraportti 17.10.2019	Selvityksen tekijät: THL, TTL ja Kuntaliitto Ohjausryhmä: sihteeristö
	Tutkijoiden verkosto	Toteutustavan selvitys 2019-2020	OKM, sihteeristö
TPA 2	**Vuorovaikutus ja viestintä** Viestintäsuunnitelma Hyvät kokemukset kaikkien käyttöön Verkkosivujen tuki vuorovaikutukselle Uutiskirje	 Tehty (päivittyy) Kevät 2019 ->
Kevät 2019 ->
Lähetetään 3–4 kertaa vuodessa	 viestintäryhmä sihteeristö VNK VNK
	Graafisen ilmeen uudistus	Aloitus 11-12/2019	VNK
	Yhteistyön ja luottamuksen rakentaminen sisäilma-alalla	Suunnittelu aloitettu 10/2019	sihteeristö
	Yhteistyö Hengitysliiton kanssa **hometalkoot.fi**-sivuston ylläpitämiseksi	Käynnissä	YM
TPA 1 ja 4	**TT2028 -toimintamalli** Kehitystyö käyntiin aluehallintovirastojen ja kuntien kanssa	 10/2019->	 sihteeristö
TPA 3	**Kansallinen sisäilma ja terveys –ohjelma**	Käynnissä	THL (STM)
	Sisäilmasta **oireilevien tuen ja neuvonnan tehostaminen**, osana Kansallista sisäilma ja terveys -ohjelmaa	Käynnissä	STM
	Ihmisten **työ- ja toimintakykyisyyden** tukeminen, osana kansallista sisäilma ja terveys -ohjelmaa (THL)	Käynnissä	STM
	Perusterveydenhuollon koulutuksen kehittäminen ja koulutus	2020	STM
	Koulutusta rehtoreille ja päiväkotien johtajille	2020	STM
	Katsauksia eri altisteista (mm. mikrobit ja pienhiukkaset)	2020	STM
TPA 4	**Strategiseen kiinteistönhallintaan** liittyvä ohjaus ja neuvonta, osana toimintamallin kehitystä	Käynnissä	YM, STM, VM, VNK
	Sisäilmaongelmien korjaamiseen liittyvät **investoinnit, priorisointitarpeet ja päätöksenteko** kunnissa, SisäPri (VN TEAS, VNK/326/48/2019)	Aloitus 6/2019 ->	Selvityksen tekijät: FCG Konsultointi, THL ja Kuntaliitto Ohjausryhmä: STM, YM, OKM, VNK, VM
TPA 4	**Selvitykset oppilaitosten toimitiloista** Selvitys yleissivistävien oppilaitosten toiminallisuudesta ja käytettävyydestä Nykytilaselvitys ammatillisten oppilaitosten ja päiväkotien toimitiloista ja suunnittelusta	Aloitus 2019 ->	OKM
	Rakentamisen kosteudenhallintaan liittyvä ohjeistus ja koulutus		

	- hanke rakennusfysiikan AMK-tason koulutusmateriaalista - Kuivaketju10-toimintamallin kehittämiseen ja koulutukseen liittyvät hankkeet suunnitteilla - www.kosteudenhallinta.fi ylläpito	Käynnissä Suunnittelu jatkuu 2020 Käynnissä	YM YM YM
TPA 5	Terveen rakentamisen **hankinta- ja omistusmenettelyihin liittyvät hyvät käytännöt** ml. esimerkit, osana toimintamallin kehitystä	Käynnissä	sihteeristö
	Lisäksi erillisiä hankkeita	Suunnittelua jatketaan 2020	sihteeristö
TPA 6	**Osaamiskartoitus** Kiinteistö- ja rakennusalan osaamiskartoituksen esiselvitys	Tehty 2019	OKM
	Kiinteistö- ja rakennusalan ammattilaisten osaamiskartoitus Kiinteistö- ja rakennusalan koulutuksen tuottaman osaamisen selvitys	Käynnissä 2019, valmistuu keväällä 2020 Käynnistyy 2020	OKM OKM
TPA 1 ja 7	Ohjelman vaikuttavuutta seuraavien **indikaattoreiden ja tilastojen kehittäminen,** osa indikaattoreista SisäNyt-hankkeessa. Myös THL:n ohjelmasta saadaan käyttöön indikaattoreita.	2019–2020	VNK, YM, STM, OKM, VM